

Over de kleur van veiligheid

Nawoord bij een verkeerd begrepen Sienjaal

Paul De Hert

Onderzoeker aan de VUB

In vier vetgedrukte regels leidt de redactie van *Samenleving en politiek* het artikel dat Daniel Haché en ik schreven 'Over de kleur van veiligheid' in als een reflectiedocument over een links veiligheidsbeleid en een toetsing hiervan aan het beleid van minister van binnenlandse zaken Johan Vande Lanotte. De eerste regel luidt als volgt: "Dat een veiligheidsbeleid nodig is, staat buiten kijf. Niet minder belangrijk is, welke kleur dat beleid meekrijgt: het moet herkenbaar zijn als een links beleid". Vervolgens wordt ons volgende intentie in de mond gelegd: "Wij poneren een aantal vuistregels waaraan een links veiligheidsbeleid volgens ons moet voldoen".

Voor alle duidelijkheid: geen van deze regels zijn origineel. Zij werden door de eindredactie toegevoegd. Eigenlijk is op die manier gebeurd, wat we veertien bladzijden lang hebben willen vermijden. Veiligheid wordt als bevoegdheid teruggebracht tot één minister (Vande Lanotte) en een goed veiligheidsbeleid wordt ondergebracht in één kamp (het linkse). Hoewel ik die interpretatie begrijp, deel ik ze geenszins.

Onze tekst is geschreven als reactie op een redactioneel van Stouthuysen ('Veiligheid is ook een links thema', *Samenleving en politiek*, jg. 3/1996, nr. 7), wat had moeten blijken uit de door ons gekozen ondertitel ('Een reactie op Stouthuysen'), die bij de lay-out gesneuveld is. In dat redactioneel geeft Stouthuysen enkele speldepriken richting links, maar belangrijker en meer fundamenteel lijkt ons zijn aanvangsobservatie over het ontbreken van een luik veiligheid in het *Sienjaal*-project van Coppieters en De Batselier [1].

Deze auteurs bieden samen met een werkgroep van denkers, zes contracten aan die een radicaal-democratisch toekomstproject moeten

schragen. Het betreft respectievelijk een ecologisch contract, een sociaal contract, een economisch contract, een cultureel contract, een Vlaams contract en een mondiaal contract. Een veiligheidscontract ontbreekt inderdaad en op een korte paragraaf na (blz. 68), zwijgt de tekst over het onveiligheidsgevoel van de burger op straat.

Stouthuysen kan dus ogenschijnlijk gevolgd worden in zijn kritiek. Het was onze ambitie om bij te dragen tot deze door De Batselier en Coppieters geïnitieerde partij-overstijgende discussie, door na te denken over de vraag hoe zo'n hoofdstuk over veiligheid in *Het Sienjaal* er moet uitzien. Door ons als 'links' politiek te recupereren, wordt evenwel heel de gedachte achter *Het Sienjaal* gehypothekeerd. Deze wil immers links noch centrum heten, maar gewoon maatschappijvernieuwend of progressief.

Dit laatste verklaart waarom we ons volledig onthielden van een inkleuring van het door ons gewenste veiligheidsbeleid. Alleen in de slotzin werd kleur bekend, met name deze van de 'gewaagde vernieuwing'. Dat links geen patent heeft op die kleur, staat voor mij buiten discussie (en verklaart mijn wreveld over de door de redactie gepleegde face-lift). Ik kom er straks op terug.

De keuze inzake veiligheid is maar ten dele één tussen rechts of links. Eigenlijk is er slechts een kleine marge voor een veiligheidsbeleid, eenmaal men verkiest te blijven denken binnen het heersend continentaal-Europees model van de verzorgingsstaat. Dit verklaart het gemak waarmee we in de tekst de parallel hebben kunnen maken tussen het Belgische en het Franse veiligheidsbeleid, hoewel dit laatste politiek van centrumrechtse signatuur is. Niet alleen worden

inzake veiligheid in ons buurland haast identieke opties genomen, ze worden doorgaans ook consequenter en met inzet van grotere middelen uitgevoerd.

Andere keuzen dan deze tussen links en rechts zijn dus meer relevant. Zo de keuze tussen een gecentraliseerd en een gedecentraliseerd veiligheidsbeleid, tussen een publiek of een geprivatiseerd veiligheidsbeleid en tussen een waardenvrij of een moraliserend veiligheidsbeleid. Duidelijk werd aangetoond dat onze centrumlinkse regering meermaals weigert kleur te bekennen, maar het liever houdt bij algemene oriëntaties die, zo leert de praktijk, niet altijd consequent worden nageleefd. De belangrijkste en meer fundamentele keuze betreft het maatschappelijk toekomstmodel dat de burger voorgedragen wordt. Uit een artikel van Ronny Lipsens blijkt zeer goed hoe in de criminologische wetenschappen twee scholen op dit punt lijnrecht tegenover elkaar staan. De realistische school houdt het bij pragmatiek en doet inzake veiligheid voorstellen die veelal praktisch en onmiddellijk realiseerbaar zijn. De klemtoon ligt op lokale initiatieven. Deze criminologische school houdt de pen vast op partijhoofdkwartieren van mensen zoals Tony Blair en Johan Vande Lanotte. Maar ook Pasqua en Juppé lusten dit brouwsel, dat niet meer is dan een toepassing van het traditionele verzorgingsstaatsdenken.

Het gewaagde veiligheidsbeleid zoals dit door ons werd voorgestaan, kruidt deze lauwe soep met de leerstellingen van die andere, meer postmoderne criminologische school. Veeleer dan aan de burger alarmsystemen te slijten zoals nu gebeurt, dient werk gemaakt te worden van de mentale herbewapening van de geest. Eigenlijk bedoelen we daarmee dat het veiligheidsdenken best op zijn kop kan gezet worden. De veiligheidsproblemen die samenhangen met stadsvlucht en behoefte aan verkavelingswonen, moeten aangegrepen worden om het groteske van deze a-sociale en milieuschendende leefwijze te illustreren. Sympathie en energie moet achterwege gelaten worden. De veiligheidsproblemen die samenhangen met kantoorbouw en woonkazernen moeten ons aanmoedigen om de hakbijl te zetten in dergelijke onmenselijke bouwstij-

len. De veiligheidsproblemen die samenhangen met het ondergronds openbaar vervoer nodigen uit om dit openbaar vervoer terug in het daglicht te laten rijden. En ga zomaar door. Deze historisch veeleer groene dan linkse recepten, sijpelen sporadisch door in beleidsteksten, doch geen enkele partij in de Vlaamse en de federale regering probeert ze volledig uit.

Belangrijk element van 'ons' recept is een dialoog over de economische toekomstverwachtingen. We schreven dat het huidige beleid de burger een rad voor de ogen draait met de beloften over een 'morgen' die zal herrijzen zoals 'vroeger'. "Te weinig poogt men de hange burger aan te porren om de blik te verruimen en creatief mee te denken over bijvoorbeeld het kapitalistisch verraad door de verhuis naar lage loonlanden en het daaruit voortvloeiend dilemma tussen jobs of inkomen (Hoelang gaan we de Britse lage loonpolitiek nog arrogant neersabelen?)". De hange burger is vooral bang van de toekomst, roept om meer veiligheid (lees 'inkomenszekerheid') en reageert zich af op de Oosteuropaan of Arabier die hoopt hier ten lande een toekomst te kunnen opbouwen. Het is een oud verhaal, maar geen enkele partij durft het aan een adequaat collectief-psychologisch veiligheidsprogramma te ontwikkelen. Dat programma steunt minimaal op twee inzichten.

Ten eerste zal het taboe over het 'fortress Europe' eraan moeten geloven. De minister van binnenlandse zaken hoeft geen vluchteling minder buiten te smijten, het volstaat dat hij de hange burger herinnert aan de weldadige verscheidenheid die de geschiedenis van ons land vormt. (Waar anders vandaan, dan uit Spaanse teelballen van Alva's manschappen, komen al die zwartharige schonen in Antwerpen?). Lode Van Outrive heeft overschot van gelijk wanneer hij het ontbreken van enige geestelijke oefening terzake bij ons en bij de Europese partners aanklaagt. "Over het terugzenden van enkele illegalen en het verminderen van het aantal asielazoekers wordt luid victorie gekraaid en wordt daarbij volop macht geëxhibitioneerd. Maar de ministers hebben nog nooit over hun lippen kunnen krijgen dat alle landen ter wereld, dus ook Europese lidstaten, allen e- en immigratielanden

zijn geworden en dat zullen blijven. Zelfs dat eenvoudig vaststellen kan niet" [2]. Nu is er niets in het socialistische gedachtengoed dat deze politieke strekking verplicht om de grenzen te openen. De eerste bijstandskassen waren gericht op het lokaal overleven van de aangesloten arbeiders, wat reeds een denken in termen van inclusie/exclusie verraadt. Op theoretisch vlak werd dan ook probleemloos aansluiting gevonden bij het anaal-gefixeerde historisch materialisme, dat nog steeds welvaart meet aan de hand van het aantal gecollectiviseerde machines en verdeelde consumptiegoederen.

Dit brengt ons bij het tweede taboe, dat van de welstand waarop we allen menen recht te hebben. De Britse lage loonpolitiek mag in geen geval arrogant neergesabeld worden, op het gevaar af dat we ondanks Maribelingrepen de discussie ontlopen. Een keuze lijkt overmijdelijk. Ofwel bewerken we de geesten zodat het helend heil van de activiteit 'arbeid' (die er steeds minder is) gerelativeerd wordt, ofwel behouden we deze activiteit omwille van de morele en existentiële neveneffecten (tijdsinvulling, waardevormend, etc.) en betalen we de prijs ervoor. De pragmatische Angelsaksische medemens heeft een en twee opgeteld en accepteert al een decenium lang de materiële castratie van mevrouw Thatcher. De socialistische partij van Vlaanderen antwoordt hierop met een welbekende kop en een belofte voor sociale zekerheid. Die ene kop is als geen ander in staat om de gewone mens te begeleiden bij de materiële ontkerstening die voor de deur staat. Die begeleiding blijft evenwel uit en vormt alleszins geen thema van deze regering die niet beter weet dan geld te steken in soms twijfelachtige arbeidscreërende initiatieven en het waarheidsminachtende veiligheidsthema.

Uit het voorgaande kan afgeleid worden dat ondergetekende de kritiek van Stouthuysen op *Het Sienjaar* slechts ten dele volgt. Het veiligheidsvraagstuk is in belangrijke mate een afgeleide van maatschappelijke fenomenen zoals globalisering en fragmentarisering die dan ook terecht centraal staan in *Het Sienjaar*. Impliciet leeft de gedachte dat het probleem van de veiligheid zal slinken in de mate dat de zes toekomst-

contracten gerealiseerd worden. Men kan terecht betreuren dat men deze en andere gedachten niet de moeite waard heeft bevonden om te expliciteren in de tekst. *Het Sienjaar* leest dan ook als een vrij algemeen werkstuk, dat op sommige plaatsen niet aanzet tot politieke vertaling in concrete daden.

Bovendien kan men de vraag stellen of de gevonden oplossingen kunnen overtuigen. Mij alleszins niet. Radicaal is het project uitsluitend in haar kritiek op de tegenstanders, nooit bij het uitwerken van de voorstellen. Het taboe van de welvaart wordt aangeraakt, maar niet bij het nekveld gegrepen. De ecologie gaat ons centen kosten, want deze zal voortaan medegefactureerd moeten worden in de productie. Hoe onze welvaart zal gedijen als steeds meer ondernemers naar lagere loonlanden verhuizen, wordt niet uitgewerkt. Men doet wel stoer over de noodzaak om de economie aan de politiek te onderwerpen en bijvoorbeeld te democratiseren, maar men geeft niet aan hoe de economie in eigen land gehouden moet worden in afwachting van de Europese of mondiale orde gebaseerd op solidariteit, waar we allemaal wel eens over dagdromen. Ik tel in *het Sienjaar* minstens zes paragrafen met geschimp op zowel Thatcher als op de wetmatigheden van de economie die stevast als een neoliberale vijand worden voorgesteld (blz. 30, 62, 78, 84, 88, 126 en 161). Die ongenueanceerde isolering en verkettering van de economie verbaast van een initiatief dat het recht op arbeid en de nood aan jobs tot hoekstenen maakt van zowel het sociaal als het economisch toekomstcontract (blz. 106 en 125). Een oprechte bezorgdheid voor het thema van de arbeid had integendeel moeten leiden tot een reflectie over de loonkosten. Het economisch contract verkiest hierover te zwijgen. Dergelijke zelfcensuur gekoppeld aan een voorbijgestreefd geloof in de economische sturingsmogelijkheden van de politiek, tonen aan dat *Het Sienjaar* onaf is. De opstellers zullen opnieuw moeten nadenken over de problematische relatie politiek-economie [3], om een dialoog te kunnen openen met de bange werknemer die zeer goed beseft dat de hoogte van zijn loon zijn grootste risico vormt.

Nog slechter scoort *Het Sienjaar* over het pa-

radigma van de gesloten grenzen. Over immigratie en de verhouding gesloten-open samenleving, wordt met geen woord gerept in het Vlaams en mondiaal contract. Vooral het Vlaams contract is beschamend leeg. Het vormt niet meer dan een terugblik op de bijna afgewerkte federalisering en een herkauwing van de enigszins vreemde redenering over de urgentie om tegelijkertijd België af te breken en in Europa op te gaan. Volgt een paragraaf over een Vlaanderen dat niet racistisch mag zijn (blz. 152), wat we al wisten uit het strafwetboek. Over, bijvoorbeeld, het conflict tussen het individuele en het collectieve recht op identiteit [4] of over het radicaal-democratisch project om langdurig inwonende vreemdelingen op alle niveaus politiek medezeggenschap te geven wordt gezwegen, hoewel het veertig bladzijden veeleer op terloopse en omzwachtelde wijze kort als 'bespreekbaar' wordt vermeld. Een project dat de politiek in al haar glorie wil herstellen, maakt zich niet geloofwaardig door een zo heet hangijzer als de participatie aan de politiek door vreemdelingen, weg te duwen. De vreemdeling blijft zonder politieke middelen, een factor van anonimiteit en een ideale zondebok voor de projectie van allerlei angsten van de individuele Belg.

Ten slotte nog dit: misvormd door ons dagelijks leven hebben we zelf hier en daar de naam

Vande Lanotte laten vallen. Ons artikel beoogde evenwel meer dan een lezing van zijn daden. Herinneren we eraan dat de roep naar veiligheid verschillende actoren rond de tafel brengt en dat op het niveau van het beleid in de eerste plaats de lokale overheden en pas in de tweede plaats Vande Lanotte (binnenlandse zaken), maar ook de federale politici De Clerck (justitie), De Galan (sociale zaken), Smet (arbeid en gelijke kansen), Daerden (vervoer) en Peeters (veiligheid, maatschappelijke integratie) en, op Vlaams niveau, Kelchtermans (leefmilieu, tewerkstelling), Martens (welzijn), Peeters (binnenlandse aangelegenheden, stedelijk beleid, huisvesting), Baldewijns (vervoer, ruimtelijke ordening) en Van Asbroeck (Brusselse aangelegenheden, gelijke kansen). Onze excuses voor een te eenzijdig verhaal.

-
- [1] Coppieters, M. en De Batselier, N., *Het Sienjaar. Radicaal-democratisch project*, Antwerpen, Larcus, 1996, 214 blz.
- [2] Van Oustrive, L., *Interne veiligheid: grenzeloos!*, *Liga-Nieuwsbrief*, 1996, nr. 5-8, blz.10.
- [3] Adam, K., *Aber Gleichheit ist die grösste unter inhen*, *Demokratie und Marktwirtschaft, ein schwieriges Verhältnis*, *FAZ*, 4 januari 1997.
- [4] Gutwirth, S., *Het harlekijnspek en het vale ezelsvel. Individuele vrijheden in de greep van het recht op zelfbeschikking van volkeren, het nationalisme en andere aanspraken op een collectieve identiteit*. In: *Naar een nieuwe interpretatie van het recht op zelfbeschikking*, Sybesma, N. en Van Bellingen, J. (ed.), Brussel, VUBPress, 1995, blz.53-88.